

MAGYAR RENDŐR KÜLFÖLDÖN, KÜLFÖLDI RENDŐR MAGYARORSZÁGON

A RENDŐRI INTÉZKEDÉS HATÁRAI

Az Európai Unióhoz való csatlakozás előtt ritkán, de előfordult, hogy magyar rendőr valamely rendőri feladat ellátása érdekében külföldön teljesített szolgálatot. Esetenként az is megesett, hogy külföldi rendőr dolgozott Magyarországon. Mióta Magyarország a schengeni térség teljes jogú tagja, a rendőri együttműködés szorosabbra vonása miatt, az ilyen feladatok sokkal gyakoribbak. Az alábbiakban röviden szeretném összefoglalni, hogy melyek azok az alkalmak, amelyek esetében magyar rendőr külföldön, külföldi rendőr Magyarországon hatósági jogkört gyakorolhat; konkrétan, rendőri intézkedéseket hajthat végre, illetve kényszerítő eszközöket alkalmazhat.

A schengeni csatlakozással az ország határszakaszának nagyjából a felében, a határellenőrzés megszűnésével, az államnak elveszett az a lehetősége, hogy az államhatárán érvényesítse nemzetbiztonsági, bűnmegelőzési, bűnüldözési érdekeit. Az ország határainak másik része, a schengeni térség kapujává vált. A határátkelőhelyeken a megnövekedett biztonsági igények érvényesítése (a határforgalmat lassító tényező), ugyanakkor az idegenforgalomhoz fűződő érdekek figyelembe vétele (a gyors határátlépés), a határforgalom ellenőrzésben új megoldásokat igényeltek.

A bűnelkövetők a schengeni belső határok esetében, a határátlépés, mint lebukási kockázati tényező megszűnése miatt, több állam területén is nyugodtan dolgozhatnak. Megnövekedett az utazó bűnözők száma. Vannak, olyan bűncselekmények, amelyek általában több állam területén keresztül követhetők el. Ilyenek tipikusan az ember-, kábítószer-, jövedéki termék csempészése, és az emberkereskedelem. Egyes bűncselekmények felfedéséhez, bizonyításához több állam területén át szükséges lehet az elkövetők figyelése, tettenérés esetén az elkövetők üldözése akár az államhatáron keresztül is szükségessé válhat.

A belső határok esetében a határok elválasztó jellege a lakosság számára nem, vagy csak alacsony mértékben érzékelhető. Az idő múlásával egyre inkább úgy tekint, az egykor csak ellenőrzés után átléphető határookra, mint korábban a megye, vagy község határookra. Az államhatár közelében egy jogtalan támadás elszenvedője, joggal várja el, a másik állam, közelben, a saját területén tartózkodó rendőretől hogy őt is védje meg, és hárítsa el az őt ért jogtalan támadást. A határ két oldalán lehetnek olyan települések, amelyek egybeépültek, egybeépülnek. Az ilyen település, a rendfenntartás szempontjából, egy egységet képez. Az eredményes rendfenntartás követelménye, pedig nem teszi lehetővé azt, hogy a település egyik utcájában még intézkedő-képes rendőr, a másik utcában már nem intézkedhet, mert az már a szomszéd állam területéhez tartozik.

A rendőr azonban csak egy állam rendőre. A rendőr, felhatalmazását arra vonatkozóan, hogy a közrend védelme érdekében egy másik állampolgár jogait korlátozza - egy jogállamban - a saját államától, törvényben kapja. Az adott törvény hatálya azonban az adott állam területéhez kapcsolódik, és az adott állam területére korlátozódik. Egy más

állam területén a rendőri felhatalmazás alapesetben, tehát nem érvényes. A rendőr szolgálati jogviszonya természetesen továbbra is fennáll, csak a rendőri mivoltából származó jogosultságait nem gyakorolhatja egy másik ország területén.

Az Unió – bár egyes területeken mutat ilyen jellemzőket – nem szövetségi állam. Az Unió tagállamai szuverén tagállamok. A tagállamok csak az alapszerződésben és az azt módosító szerződésekben meghatározott ügyekben engedték át a döntéshozatalt az Unió intézményei számára. A végrehajtó hatalmat, így a rendfenntartást is a tagállamok önállóan, saját jogszabályaik szerint gyakorolják a saját területükön. Az Európai Unióban, eltérően az Amerikai Egyesült Államoktól, nincs szövetségi rendőrség, amely rendőri hatásköreit az egész szövetségi területen gyakorolja. Az Europol csak koordinálja a több állam területét érintő nyomozásokat, de tisztviselőinek az egyes tagállamok területén, külön hatósági jogosultságai nincsenek. Az integrálódó Európában olyan megoldások szükségesek a határokon áthúzódó közrendvédelmi és bűnüldözési problémák megoldására, amelyek a szigorúan az államterülethez kapcsolódó rendőri tevékenységet rugalmasabbá teszik.

1. Más állam területén végrehajtott rendőri intézkedés jogalapja

A szuverenitás azt jelenti, hogy egy adott állam főhatalmat gyakorol az ország területe és az ott tartózkodó személyek fölött. Nevezzük ezt a továbbiakban területi államnak. A területi államban ebből következően – fő szabály szerint – rendőri intézkedést csak az adott állam rendőri szervei foganasíthatnak. Más állam rendőri szervei csak a területi állam kifejezett engedélyével, az engedély keretei között intézkedhetnek, vagy alkalmazhatnak kényszerítő eszközt a területi államban tartózkodó személyekkel szemben. Az ilyen intézkedések eseteit, szabályait multi-, vagy bilaterális nemzetközi szerződések szabályozzák. Uniós tagságunk óta erre felhatalmazást adhat az Európai Unió területén belül az EK közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa is.³⁴⁸ A Schengeni Végrehajtási Egyezmény (SVE) már szabályozta a határon átnyúló megfigyelés és üldözés szabályait.³⁴⁹ Magyarországon a 2002. évi LIV. törvény a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről határozta meg a külföldi rendőr magyarországi intézkedésének szabályait. A törvény leszögezi, hogy a magyar rendőr külföldön a vonatkozó nemzetközi szerződés szabályai szerint tevékenykedhet. Ilyen vonatkozású nemzetközi egyezmények, a határforgalom ellenőrzés, illetve a bűnügyi együttműködés területén születtek.

A főként a DNS profilok és az ujjnyomatok bűnügyi célú cseréjéről szóló Prümi Egyezmény sok olyan esetet szabályoz, amelyben egy másik szerződő fél rendőre intézkedik egy területi államban. A rendőrségről szóló törvény 2008. január elsejétől hatályos szövege általánosan megadja a felhatalmazást, miszerint: „Nemzetközi szerződés vagy az Európai Unió kötelező jogi aktusa alapján - rendészeti feladatai ellátása során - magyar rendőr külföldön, rendőrségi vagy határrendészeti feladatokat ellátó külföldi szerv tagja a Magyar Köztársaság területén külön törvényben, illetve nemzetközi szerződésben meghatározott rendőrségi jogosítványokat gyakorolhat.”³⁵⁰

³⁴⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 863/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a gyorsreagálású határvédelmi csapatok felállítására szolgáló eljárás bevezetéséről, valamint a 2007/2004/EK tanácsi rendeletnek ezen eljárás tekintetében történő módosításáról és a kiküldött határőrök feladatai és hatáskörei szabályozásáról

³⁴⁹ SVE 40-41 cikk

³⁵⁰ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

2. A rendőr külföldi szolgálat teljesítésének esetei

Ha egy állam más állam rendőrének rendőrségi jogosítványokat enged gyakorolni a saját területén, akkor a másik állam rendőre által megtehető intézkedéseket, annak módját, korlátait, eljárási szabályait, a felelőségi kérdéseket az államok általában nemzetközi szerződésben rögzítik. Célszerű tehát ezeket az eseteket, a nemzetközi szerződések szerint csoportosítva, áttekinteni.

2.1. Rendőr külföldi szolgálatteljesítése a határforgalmi egyezmények szerint

A határforgalom ellenőrzés folytatását egy másik állam területén érdemes teljesen külön tárgyalni a többi, témánkhoz kapcsolódó nemzetközi szerződéstől, mert a szabályozás logikája teljesen eltérő.

2.1.1. A szomszédos állam területén lévő határátkelőhelyen történő határforgalom ellenőrzés

A határforgalom ellenőrzést néhány kivételtől eltekintve eredetileg minden állam a saját felségterületén végezte. A szárazföldi határszakaszokon ezért, az államhatár két oldalán mindkét szomszédos állam saját határátkelőhelyet üzemeltetett (lásd 1. ábra) és az utasnak, ellenőrzésre, mindkét határátkelőhelyen meg kellett állnia. Napjainkra a felgyorsult életvitel és az extrém módon megnövekedett határforgalom az ellenőrzés gyorsítását igényli. A schengeni ellenőrzési standard azonban e kérdésben – a kivételes, előre nem látható helyzetektől eltekintve - nem tűri az ellenőrzés egyes elemeinek elhagyását és ezzel az ellenőrzések idejének csökkentését. Az ellenőrzés gyorsítására tehát más megoldást kellett találni. A szárazföldi határszakaszon az államhatár két oldalán már meglévő nagy forgalmú határátkelőhelyek fizikai átbocsátó képességét úgy lehetett leginkább megnövelni, ha mindkét állam határellenőrzést végző szerveit, a munkavégzés során egymás mellé költöztetik (lásd 2. ábra). Az ilyen megoldás esetén a magyar és a szomszéd állam határátkelőhelye (rendőre) közvetlenül egymás mellett dolgozik. Az utasnak csak egyszer kell megállnia határellenőrzésre. Az utas az útiokmányát a kiléptetést végző ország tisztviselőjének adja át, majd az, a saját ellenőrzése lefolytatása után, átadja a másik állam beléptetést végző tisztviselőjének. Az ellenőrzés befejezése után az utas tőle kapja vissza az útiokmányát. A szakmai szakzsargon ezt a megoldást „kézből-kézbe történő”, vagy „egy megállásos” ellenőrzésnek nevezi. Az ellenőrzési idő az egyszeri megállás miatt lecsökken. Az átkelőhelyek fizikai átbocsátó képessége pedig, kiszélesedik, mivel a határ egyik oldalán lévő határátkelőhely mindkét (belépő és kilépő) oldalát csak egyirányú (ki-, vagy belépő) ellenőrzésre veszik igénybe. Ezzel a megoldással azonban további problémák merülnek fel, amelyek abból adódnak, hogy a határforgalom ellenőrzést végző tisztviselő egy másik állam területén dolgozik.

2.1.2. Menet közbeni határellenőrzés végrehajtása vasúton, vagy vízen³⁵¹

A vasúti és vízi határforgalom ellenőrzés gyorsításának egyik módja, hogy a vonaton, vagy hajón utazók határellenőrzése, nem állóhelyben történik (ami növeli a menetidőt), hanem a mozgó vonaton, vagy hajón a célállomások között. Ebben az esetben a határellenőrzést végző tisztviselő magát az ellenőrzés aktusát nem mindig a saját államának felségterületén végzi, hanem időközben a vonat már áthaladhatott az államhatáron és az ellenőrzési aktusra már, egy másik állam felségterületén kerül sor.

2.1.3. Az intézkedések szabályai a szomszéd állam területén végzett határforgalom ellenőrzés esetén

A határforgalmi egyezmények a határforgalom ellenőrzés végzésére a területi államban „működési terület” határoznak meg. *„A működési területen a Szomszéd Állam szolgálati személyei a határforgalom ellenőrzését a jelen Egyezmény rendelkezéseivel összhangban, belső jogszabályaik alapján azonos terjedelemben és ugyanazon jogkövetkezéssel végzik, mintha ezt a saját államuk területén végeznék. E tevékenységüket a Területi Állam nem korlátozhatja és egyéb kötelezettséget sem írhat elő.”*³⁵²

A nemzetközi szerződés alkotói tehát egy fikciót állítottak fel arra vonatkozóan, hogy a „működési terület”,³⁵³ bár egyértelműen a területi állam részét képezi, de a jogalkalmazás szempontjából a szomszédos állam tisztviselőinek úgy kell ténykedniük, úgy kell intézkedniük, mintha azt a saját államuk területén tennék. *„A Szomszéd Állam szolgálati személyei által a működési területen a belső jogszabályaik alapján végrehajtott hatósági eljárásokat úgy kell tekinteni, mintha azokat a Szomszéd Állam azon helységében hajtották volna végre, amelynek területén a hozzá tartozó határátkelőhely található.”*³⁵⁴

A nemzetközi szerződés e rendelkezése következtében a magyar jogszabályok területi hatálya kiterjed a szomszéd ország területén fekvő határátkelőhelyre, működési területre is. A szomszédos állam jogszabályainak hatálya, pedig kiterjed a magyar oldalon lévő határátkelőhelyre.

A határforgalom ellenőrzés fogalma nem korlátozódik az ellenőrzés vonalában végzett útlelőellenőrzésre. Magában foglalja a működési területen végzett, a határforgalom ellenőrzéssel kapcsolatos összes tevékenységet is, így például a határátkelőhely területén lévő kamionparkolóban, technikai eszközökkel végzett raktér ellenőrzést is. A jogszabályok hatályának ilyen jellegű kiterjesztése azonban feltételes. Időben csak a határátkelőhely fennállásáig, illetve a szerződés felbontásáig terjed. A magyar jogszabályok alkalmazhatósága a szomszéd állam területén a magyar határforgalom

³⁵¹ 68/2007. (XII. 28.) IRM rendelet a katonai alakulatok és szállítmányok államhatáron történő átléptetéséről, a nemzetközi forgalom számára ideiglenesen megnyitott repülőtéren közlekedő légi járművek határforgalmi ellenőrzéséről, valamint a menet közbeni ellenőrzésre kijelölt vasútvonalokról és víziutakról mellékletében felsorolt esetekben

³⁵² 2005. évi CIV. Törvény a Magyar Köztársaság és Románia között a közúti és a vasúti határforgalom ellenőrzéséről szóló, Bukarestben, 2004. április 27-én aláírt Egyezmény kihirdetéséről 5.cikk (1)

³⁵³ A „működési terület” kifejezés a Területi Államnak azt a részét jelöli, ahol a Szomszéd Állam szolgálati személyei a határforgalom ellenőrzésére jogosultak. A működési területet a Szerződő Államok kormányai külön megállapodásban szabályozzák.

³⁵⁴ 2005. évi CIV. törvény a Magyar Köztársaság és Románia között a közúti és a vasúti határforgalom ellenőrzéséről szóló, Bukarestben, 2004. április 27-én aláírt Egyezmény kihirdetéséről 5. cikk (2)

ellenőrzéshez kapcsolódik. Csak a magyar szolgálati személyek tevékenységekor alkalmazandó a magyar jog. Ugyan azon a működési területen a területi állam szolgálati személyei saját jogukat alkalmazzák.

A határforgalom ellenőrzése során a szomszéd állam szolgálati személyei a működési területen jogosultak arra, hogy személyeket őrizetbe vegyenek, visszairányítsanak, vagy kényszerrel visszaszállítsanak saját államuk területére. Ez alól a rendelkezés alól egy kivétel van. A területi állam ugyanis védi a saját állampolgárait. A területi állam állampolgáraival szemben is minden intézkedés, illetve eljárás alkalmazható a határforgalom ellenőrzés során, kivéve, hogy ők nem vehetőek őrizetbe, és nem tarthatóak fogva a szomszéd állam hatóságai által és nem szállíthatóak át szomszéd államba. A rendelkezés érthető, hiszen itt arról lenne szó, hogy egy idegen állam hatósága, az állampolgárt, a saját államának területén személyi szabadságában korlátozza, és egy másik államba hurcolja.

A területi állampolgár, ügyének tisztázása érdekében, csak elővezethető a szomszéd állam - működési területen (a területi államban) lévő - szolgálati helységeibe. Ha őrizetbe vétele válna szükségessé, abba be kell vonni a területi állam hatóságát. Az őrizetbe vételről a területi állam hatósága saját jogszabályai szerint dönt. *„A területi állam hatóságait az intézkedésbe azonnal be kell vonni, ha a szomszéd állam szolgálati személyei által a működési területen őrizetbevétel, visszairányítás, a személy kényszerrel történő visszaszállítása a szomszéd állam területére intézkedések foganatosítására kerül sor.”* Az egyezmény ugyanis úgy rendelkezik, hogy az egyezmény rendelkezései nem érintik a területi állam menedékjogra vonatkozó jogszabályait. Tehát a területi államnak megmarad az a joga, hogy a saját területén bárkinek menedékjogot adjon, függetlenül attól, hogy a szomszéd állam megkezdte a korábban felsorolt intézkedéseit.

A beléptető szerződő állam szolgálati személyei által visszairányított személyeknek a kiléptető szerződő állam területére való visszatérését nem lehet megtagadni. Szükség esetén ezt a személyt a kiléptető szerződő állam szolgálati személyei kényszerrel is visszaszállíthatják. A szerződő felek szolgálati személyei az Egyezményből származó feladataik teljesítése során a közös államhatárt érvényes szolgálati célú határátlépési igazolvánnyal, illetve névjegyzék alapján jogosultak átlépni. A szolgálati személy jogosult a működési területen, valamint - ha a működési terület pályaudvaron van - a pályaudvarnak a közönség számára nyitva álló területén a szolgálata ellátásának időtartama alatt akadálytalanul tartózkodni. A szomszéd állam szolgálati személyei a területi államban szolgálatuk ellátása céljából, valamint a működési területre az oda- és visszautazáshoz viselhetik szolgálati egyenruhájukat, szolgálati jelvényüket és szolgálati fegyverüket (maroklöfegyver), valamint magukkal vihetik a szükséges szolgálati felszerelésüket, beleértve a szolgálati kutyáikat is. A szomszéd állam szolgálati személyei a működési területen kényszerítő intézkedéseket saját jogszabályaik szerint alkalmazhatják, szolgálati fegyvert azonban csak jogos védelemből használhatnak.

A jogos védelem szűkebb felhatalmazást ad a löfegyverhasználatra, mint a rendőrségi törvényben lefektetett fegyverhasználati szabályok. A jogos védelem büntetethez vezető ok. A fegyvert használó szolgálati személy ellen ebben az esetben büntetőeljárás indul. A fegyverhasználat ilyen jellegű korlátozása a területi államban tevékenykedő más állam rendőrei esetében, érthető. A löfegyverhasználat lehet halálos kimenetelű, visszafordíthatatlan eredményű, egy olyan államban, ahol nincs halálbüntetés. A jogos védelem azonban minden természetes személyt megillet. A területi állam ebben a tárgykörben tehát nem ad több jogot a szomszéd állam szolgálati személyeinek, mint

bármely más területén tartózkodó személynek. Hogy a jogos védelmet mely ország jogszabályai alapján kell értelmezni, arról az egyezmények kifejezetten nem rendelkeznek. Az általános szabály azonban azt mondja ki, hogy a működési területen a szomszéd állam szolgálati személyei úgy tevékenykednek, mintha azt a saját országuk területén tennék. Ebből következően a szomszéd állam szolgálati személyei által alkalmazott lőfegyverhasználat esetén – véleményem szerint – a szomszéd állam joga szerint kell értelmezni a jogos védelmi helyzetet.

A területi állam hatóságai a szomszéd állam szolgálati személyei számára a működési területen a szolgálatuk ellátása során ugyanolyan védelmet és segítséget, és büntetőjogi védelmet nyújtanak, mint saját szolgálati személyeiknek.

A szomszéd állam szolgálati személyei által a működési területen (a területi államban) okozott olyan károk megtérítésére irányuló igény, amelyekért az állam felel, a szomszéd állam joghatósága alá tartozik ugyanúgy, mintha a károkozó cselekmény a szomszéd államban következett volna be. A területi állam állampolgárai az ilyen igények érvényesítése során ugyanolyan elbírálásban részesülnek, mint a szomszéd állam állampolgárai. Tehát függetlenül attól, hogy az intézkedés a területi államban történt az intézkedéssel okozott kárért a szomszéd állam felel. A fikció erre is kiterjed. Az viszont érdekes megoldás, hogy az igény mindkét állam bírósága előtt érvényesíthető. Az ilyen esetben a másik állam a jogsegély egyezmények alapján vállalja a másik állam bírósági ítéletének végrehajtását.

2.2. A rendőr külföldi szolgálatteljesítésének esetei a határon átnyúló bűnügyi együttműködésről szóló szerződések szerint

A Schengeni Végrehajtási Egyezmény (SVE) – a szerződést aláíró tagállamok szuverenitását tiszteletben tartva – kötelezi a schengeni tagállamokat, hogy a határon átnyúló megfigyelés, a határon átnyúló üldözés, valamint a schengeni belső határok térségében végrehajtott közös járőrszolgálatok tekintetében a szomszédos országok kössenek egymással kétoldalú nemzetközi szerződéseket, amelyekben az SVE keretein belül szabályozzák a fenti kompenzációs intézkedések részleteit. Magyarország jelenleg a három szomszédos teljes jogú schengeni tagállammal van ilyen egyezménye.³⁵⁵

A rendőr fogalmat az egyezmények tekintetében kiterjesztően kell értelmeznünk. Bele kell értenünk ez egyezmény értelmező rendelkezése szerint a feladataikat ellátó más fegyveres szervek állományát is, így a határőröket, és a pénzügyőröket, sőt nálunk a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatát is. Ki kell azonban ebből a körből zárunk, az esetenként bűnügyi feladatokat ellátó, titkosszolgálatok állományát. Rájuk az alább tárgyalt nemzetközi szerződések nem vonatkoznak.

³⁵⁵ 2006. évi XXXVII. törvény a Magyar Köztársaság és az Osztrák Köztársaság között a határokat átlépő bűnözés megelőzése és leküzdése érdekében folytatandó együttműködésről szóló, Heiligenbrunnban, 2004. június 6-án aláírt Szerződés kihirdetéséről

2006. évi CVIII. törvény a Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság között a bűnüldöző szervek határokon átnyúló együttműködéséről szóló, Brdóban, 2006. október 25-én aláírt Megállapodás kihirdetéséről

2006. évi XCI. Törvény a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között a határokat átlépő bűnözés megelőzésében és a szervezett bűnözés elleni harcban folytatott együttműködésről szóló, Pozsonyban, 2006. október 2-án aláírt Egyezmény kihirdetéséről

2.2.1. Közös járőrszolgálat a belső határok térségében

Közös járőrszolgálat esetében arról van szó, hogy az államhatár két oldalán fekvő mindkét állam rendőri szerve, egy-egy rendőrt ad a közös járőrbe, akik együtt, egy járőrautóban, az államhatár mindkét oldalán tevékenykedhetnek, intézkedhetnek. Felhatalmazásuk a határtól számított, a nemzetközi egyezményben meghatározott, távolságra szól. Magyarország és teljes jogú schengeni szomszédai tekintetében ez a távolság az államhatártól számított 10-10 km. Ezzel a megoldással az államhatár térségében lehetségesen kialakuló „rendfenntartási-, illetékességi vákuum” kialakulását igyekszik megelőzni az egyezmény létrehozója, ami abból származhat, hogy a schengeni csatlakozás után egyik állam sem vezényel járőrt az esetenként ritkán lakott területekre.

Az ilyen járőrnek, a határtérségben felfedett kisebb súlyú jogsértések³⁵⁶ esetén, sem kell megállnia az államhatárnál, ha az elkövető a másik állam területére megy. A közös járőr, ilyen esetben, a másik állam területén is intézkedőképes. A közös szolgálat előnye továbbá, hogy erősíti a bizalmat, az együttműködést a schengeni tagállamok rendészeti szervei között. Lehetővé teszi a gyors információ cserét, ezáltal a gyors reagálást a határtérségben bekövetkezett események esetén. Célszerűen ugyanis az egymás nyelvét beszélő rendőröket kell a közös járőrbe beosztani. Rajtuk keresztül a két rendőri szerv között nagyon gyors, operatív kapcsolat jön létre.

A fő szabály szerint, a közös járőr azon tagja intézkedik, amelynek a járőr éppen a területén tartózkodik. Az előállítások a területi állam rendőri szervéhez történnek, és az eljárás a területi állam joga szerint történik. A szomszéd ország szolgálati személyének is joga van azonban a személyazonosság megállapítására, az intézkedés alá vont személyek feltartóztatására, kényszerítő eszközök alkalmazására az arányosság figyelembevételével.

A közös járőrszolgálat jelentősége akkor a legnagyobb, mikor az államhatár két összeépült település között húzódik. Ilyen helyzetben az államhatárt az ott lakók nem is veszik figyelembe. Az utca egyik oldala az egyik, a másik oldala pedig, már a szomszédos országhoz tartozik. A német-holland határon Suderwick és Dinxperlo olyannyira egybeépült, hogy a településnek közös polgármestere van, és közös német-holland rendőrőrsöt működtetnek. A településen megoldandó közbiztonsági problémák miatt, illetve, hogy a településen mindig legyen intézkedőképes rendőr (akkor is, ha a két rendőrből az egyik szabadságra megy), a polgármesternek sikerült elérnie, hogy a két állam nemzetközi szerződést kötött. A szerződés alapján a 2006-tól a település területén az elsődleges rendőri intézkedéseket mindkét ország rendőre megetheti, akkor is, ha az intézkedést kiváltó eset a település azon részén történt, amely nem a rendőr honossága szerinti állam területe. Történik ez egy olyan településen, amely főutcáján, az ott húzódó államhatáron, a II. Világháború befejezése után, szögesdrótkerítés húzódott, és a gyerekek útlevelemmel mentek a nemzetiségüknek megfelelő - a másik állam területén fekvő - iskolába.

³⁵⁶ A európai elfogató parancs elrendelésére alkalmas bűncselekmények esetén, a határon átnyúló üldözés nem csak a közös járőr jogköre, hanem tisztán csak az egyik állam rendőreiből álló járőr is tovább üldözheti, az államhatáron átmenekülő bűnözőt. A szabálysértés, vagy kisebb súlyú bűncselekmény elkövetőinek elfogására a tisztán csak az egyik állam rendőreiből álló járőr a másik állam területén nem tevékenykedhet tovább, az államhatárnál meg kell állnia. Az ilyen esetben ez a járőr a másik állam területén, akkor sem, üldözheti az elkövetőt, ha fizikailag esélye lenne az elfogásra.

2.2.2. Határon átnyúló megfigyelés

Egy bűncselekmény miatt megfigyelt személy akadálytalanul áthalad a schengeni belső határokon. A megfigyelés folytatásához (értsd ahhoz, hogy a figyelést folytató rendőr is átléphesse a határt és a másik ország területén folytathassa a megfigyelést) fontos bűnüldözési érdek fűződik. A szomszédos országok ezért az SVE alapján együttműködési megállapodásokat kötöttek arra vonatkozóan, hogy ezt a lehetőséget rendőreik számára biztosítsák.

A megfigyelést azokban az esetekben lehet a másik állam területén is folytatni, ha a bűncselekmény legalább öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény (Szlovénia, Szlovákia tekintetében), vagy európai uniós elfogatóparancs alapjául szolgáló bűncselekmény (Ausztria vonatkozásában). Az ilyen bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható, illetve a vele kapcsolatban álló, vagy kapcsolatba lépő személy megfigyelése a másik szerződő fél területén is folytatható.

Főszabály szerint a határon átnyúló megfigyeléshez a területi állam előzetes engedélye szükséges. Sürgős, előre nem látható esetben végezhető a megfigyelés előzetes engedély nélkül is. Az előzetes engedély nélkül végzett megfigyelés esetén a határátlépésről azonnal értesíteni kell az illetékes állam kijelölt hatóságát, és haladéktalanul megkeresést kell előterjeszteni, indokolva az előzetes engedély nélküli határátlépés szükségességét. Be kell fejezni a megfigyelést, ha a megkeresett fél ezt kéri, vagy öt órán belül nem adja meg rá az engedélyt.

A megfigyelést végzőknek be kell tartani azon ország jogszabályait, amelynek területén a megfigyelést végzik, követniük kell a helyi hatóságok utasításait. Képesnek kell lenniük hivatalos minőségük igazolására. A megkeresett szerződő fél kifejezett tiltó döntése hiányában szolgálati fegyvert maguknál tarthatnak, s azt kizárólag jogos védelmi helyzetben használhatják. Magánlakásba nem, a nyilvános helyre, annak nyitvatartási idején belül beléphetnek. A megfigyelt személyt nem foghatják el, és nem tartóztathatják le. Kötelesek jelentést tenni azon állam hatóságainak, amelynek területén a megfigyelést folytatták. Előírható számukra a területi állam hatósága előtti személyes megjelenés is. Azon állam hatóságai, melynek területén a megfigyelést végezték, későbbi nyomozásukhoz, vagy hatósági eljáráshoz kérhetik a megkereső fél hatóságainak segítségét.

A megfigyelés e formája nem minden rendőri szerv számára ad lehetőséget a másik állam területén való megfigyelésre, a szerződő államok kijelölik a megfigyelés végzésére jogosult tisztviselők és hatóságok körét.

2.2.3. Határon átnyúló üldözés

A határon átnyúló üldözés fogalmát szintén az SVE vezette be. Végrehajtásának részletszabályait azonban a schengeni tagállamok által kötött kétoldalú egyezmények határozzák meg. Esetenként az is előfordul, hogy az egyezményben biztosított üldözési jogosultság nem kölcsönösen illeti meg a szerződő feleket. Németország például, területi korlátozás nélkül engedi a franciák számára a határon átnyúló üldözést, a német rendőr azonban nem mehet át ugyanilyen célból Franciaországba.

A határon átnyúló üldözést, az a körülmény hozta életre, hogy a schengeni belső határokon megszűntek a határátkelőhelyek, amelyek korábban a külföldre menekülő bűnözőt feltartóztatták. Egy bűncselekmény elkövetője, menekülés közben, jelenleg

akadálytalanul jut a másik ország területére, ahol az ottani rendőri szervek nincsenek felkészülve az elfogására.

A határon átnyúló üldözés első feltétele, hogy az egyik ország területén a hatóságok tetten érik egy bűncselekmény elkövetőjét vagy közreműködőjét. A másik feltétele, hogy az adott bűncselekmény az egyezmény által meghatározott bűncselekményi csoportba tartozzon. A szomszédos államokkal hatályban lévő egyezmények az üldözés alapjául szolgáló bűncselekményi kör meghatározásánál az európai elfogató parancs kiadását megalapozó bűncselekmények³⁵⁷ fogalmát használják. A szlovák egyezmény a legalább egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő cselekmények esetében teszi lehetővé az üldözést. A két megfogalmazás, tartalmilag, lényegében ugyanaz. Mindhárom egyezmény lehetővé teszi az üldözést az őrizetből, előzetes letartóztatásból vagy szabadságvesztés-büntetés végrehajtása elől megszökött személyek esetében.

Az üldözés folytatása során, legkésőbb az államhatár átlépésekor, a szomszédos ország illetékes hatóságát értesíteni kell. Az értesítés célszerű azért is, mert az elfogást nagyban megkönnyíti, ha a területi állam hatósága bekapcsolódik az üldözésbe és lezárja az esetleges menekülési útvonalakat. Az üldözés a területi állam előzetes engedélye nélkül is folytatható, ha nincs lehetőség valamilyen okból a szomszédos ország illetékes hatóságát értesíteni, vagy az értesítést követően az érintett hatóság időben nem tudna a helyszínre érkezni. Amennyiben a területi állam hatósága kéri, az üldözést meg kell szakítani. Ha a területi állam rendőri szervei, a megkeresés után nem tudják átvenni az üldözést - a szomszédos három schengeni állam tekintetében - az üldözés területi és időbeni korlátozás nélkül folytatható.

A területi állam hatósága az üldözött személyt, személyazonosságának megállapítása érdekében, vagy őrizetbe vétel céljából a szomszéd állam kérésére elfoghatja. A szomszéd állam üldözést végző tisztviselői a területi államban az üldözött személyt megállíthatják, igazoltathatják, a helyszínen feltartóztatathatják. Erről azonban haladéktalanul értesíteni kell az illetékes rendőri szervet, akik a szükséges ellenőrzéseket elvégezhetik és kezdeményezhetik a feltartóztatott személy személyes szabadságának korlátozását. Az üldözés során elfogott személyt azon szerződő fél illetékes bűnüldöző szerve hallgatja ki, amelynek területén a személyt elfogták. Az elfogott személy személyes szabadsága az elfogás helye szerinti szerződő fél belső jogszabályai szerint korlátozható.

A szomszédos állam, a területén elkövetett bűncselekmény miatt, az európai elfogatóparancs kibocsátásával kérheti az üldözött személy átadását. A határon keresztül folytatott üldözések az alábbi feltételek mellett végezhetők:

- az üldözők betartják az előzőekben leírt rendelkezéseket és alkalmazkodnak azon ország jogrendjéhez, melynek területén tevékenységüket végzik;
- kötelesek engedelmessé válni a helyileg illetékes szerveknek;
- az üldözés kizárólag a szárazföldi határokon keresztül folytatható, tehát légi eszközzel például nem;

³⁵⁷ 2003. évi CXXX. törvény 3. § (1) A Magyar Köztársaság területén tartózkodó személy az Európai Unió más tagállamának igazságügyi hatósága (a továbbiakban: tagállami igazságügyi hatóság) által kibocsátott európai elfogatóparancs alapján büntetőeljárás lefolytatása, szabadságvesztés büntetés, illetve szabadságelvonással járó intézkedés végrehajtása céljából elfogható és átadható olyan bűncselekmények esetén, amelyeknél a kibocsátó tagállam joga szerint a büntetési tétel felső határa legalább tizenkét havi szabadságvesztés vagy szabadságelvonással járó intézkedés, vagy ha jogerősen legalább négy hónapi szabadságvesztésre, illetve szabadságelvonással járó intézkedésre ítélték

- az üldözőknek tilos magánlakásba és nem nyilvános helyekre belépni a nyilvánosság számára nyitva álló munka-, üzemi- és üzlethelyiségekbe ezek nyitvatartási idején belül beléphetnek;
- a végrehajtóknak könnyen azonosíthatóknak kell lenni (egyenruha, karszalag, megkülönböztető jelzés a járművön), mindenkor képesnek kell lenni hivatalos eljárásuk igazolására;
- az üldöző jármű közlekedésére a területi állam közlekedési szabályai vonatkoznak. Megkülönböztető jelzés alkalmazása tekintetében ugyanolyan elbírálás alá esik, mint a területi állam rendőrségének megkülönböztető jelzést használó szolgálati járművei;
- szolgálati fegyverüket maguknál tarthatják, de csak jogos védelem esetén alkalmazhatják;
- amennyiben lehetőség van az üldözött elfogására, azt nem vethetik alá motozásnak, de megbilincselhetik, és a nála lévő veszélyes tárgyakat lefoglalhatják;
- a végrehajtóknak minden esetben meg kell jelenniük a helyileg illetékes hatóságok előtt a körülmények tisztázása céljából. E szabály akkor is érvényes, ha az üldözés nem éri el célját;
- a végrehajtóknak meg kell jelenniük a vizsgálat, majd bírói eljárás során.

2.2.4. Együttműködés a közös kapcsolattartási szolgálati helyeken

A közös kapcsolattartási szolgálati helyeken a szerződő államok hatóságainak tisztviselői saját hatáskörükben, egymás közvetlen térbeli szomszédságában teljesítik szolgálatukat. Ennek során közreműködnek a közvetlen információcserében, valamint támogatják határon átnyúló együttműködés összehangolását. Az együttműködés kiterjedhet a személyek átadásának és visszafogadásának előkészítésére és az abban való közreműködésre. Ezeket a feladatokat, elláthatják a szomszéd állam területén is. Más rendőri tevékenységre azonban nincs felhatalmazásuk a területi államban.

2.2.5. Ellenőrzött szállítás, közös büntetőcsoport létrehozása

Ezekben az esetekben, a szomszéd állam hatóságai a területi államban folytatott rendőri tevékenység során jelen lehetnek, de külön hatósági jogkört önállóan nem gyakorolhatnak, önálló intézkedést nem tehetnek. Magyarországon a 2002. évi LIV. törvény rendelkezése szerint a külföldi hatóság Magyarország területén eljáró tagja a magyar bűnüldöző szerv vezetőjének utasításai szerint köteles eljárni. A kényszerítő eszközök meghatározott körét³⁵⁸ alkalmazhatják tevékenységük során, a magyar jogszabályok szerint.

2.3. A rendőr külföldi szolgálatteljesítésének esetei a 863/2007 EK rendelet szerint

A schengeni külső határok ellenőrzésének felelőssége a tagállamokat terheli. A határellenőrzés végrehajtása azonban nem csupán azoknak a tagállamoknak az érdeke, amelyek külső határainál azt elvégzik, hanem valamennyi olyan tagállamé, amely belső

³⁵⁸ Lásd később az „Intézkedő rendőr és a saját államának (küldő állam) rendőrsége közötti viszony” alcímnél

határain megszüntette a határellenőrzést. A schengeni tagállamoknak a külső határain időről időre válsághelyzetekkel kell szembenézniük. Különösen akkor, ha a külső határok egyes pontjaira nagy számban olyan harmadik országbeli állampolgárok érkeznek, akik a tagállamok területére illegálisan próbálnak belépni. A gyorsreagálású határvédelmi csapatok kiküldésére, ilyen kivételes és sürgős helyzetekben, korlátozott ideig kerül sor, ha azt a tagállam a Frontex³⁵⁹-től kéri. A gyorsreagálású határvédelmi csapatok más tagállamok különlegesen képzett szakértőiből állnak.

A külső határok ellenőrzésének problematikája az Európai Unió első pillérébe tartozik. Az e pillérbe tartozó témakörökben az Európai Közösség intézményei - a tagállamokban közvetlenül, minden további tagállami jogi aktus nélkül alkalmazandó - jogot alkothatnak.

Magyarországon a határellenőrzés feladatait a rendőrség látja el 2008. január elsejétől. A rendőri együttműködés, pedig harmadik pilléres ügy, amelyben közvetlenül alkalmazandó közösségi jog nem alkotható. A rendelet létrejöttére mégis az a magyarázat, hogy a gyors reagálású határvédelmi csapatok alkalmazása (Bár azt magyar részről rendőrök hajtják végre) nem a rendőri együttműködés területéhez, hanem a külső határok őrzetének közösségi ügyéhez tartozik. A határellenőrzés szakmai szabályainak alkalmazása nem okoz problémát, mivel valamennyi schengeni tagállamban a határellenőrzés az 562/2006 EK rendelet szerint folyik. A rendelet alkalmazása kettős feladatot ró a rendőrségre. Egyik oldalról fel kell készülni a gyorsreagálású határvédelmi csapatok fogadására, másrészről rendelkeznie kell az ilyen kontingensekben, más állam területén alkalmazható, magyar szakemberekkel.

A csapattagok kizárólag a fogadó tagállam határőreinek utasítására, és általános szabályként ilyen határőr jelenlétében végzik feladataikat és gyakorolják hatáskörüket. A csapatok tagjai feladataik ellátása és hatáskörüik gyakorlása során saját egyenruhájukat viselik. Egyenruhájukon az Európai Unió és az ügynökség jelével ellátott kék karszalagot viselnek. A csapatok tagjai mindig maguknál tartják akkreditációs igazolványukat, amelyet kérésre felmutatnak. A feladataik ellátása és hatáskörüik gyakorlása során a küldő és a fogadó állam beleegyezésével, a fogadó tagállam határőreinek jelenlétében és nemzeti jogával összhangban alkalmazhatnak erőszakot, a szolgálati fegyverek, lőszeres és felszerelések használatát is ideértve. A határellenőrzés során a beléptetés megtagadásáról kizárólag a fogadó tagállam határőre dönthet.

2.4. A rendőr külföldi szolgálatteljesítésének esetei a prümi egyezmény szerint

A „Prümi Egyezmény” eredetileg Belga Királyság, a Német Szövetségi Köztársaság, a Spanyol Királyság, a Francia Köztársaság, a Luxemburgi Nagyhercegség, a Holland Királyság és az Osztrák Köztársaság kötötte 2005. május 27-én abból a célból, hogy fokozzák együttműködésüket a terrorizmus, a határon átnyúló bűnözés és az illegális migráció elleni hatékonyabb küzdelem érdekében. Az egyezményhez valamennyi uniós tagállam csatlakozhat. A végső cél az, hogy a schengeni joganyaghoz hasonlóan, a Prümi Egyezmény szabályait is beemeljék az Unió keretei közé. Magyarország jelenleg már csatlakozott a Prümi Egyezményhez. Az Egyezmény kihirdetése törvényben megtörtént, megalkották a végrehajtást biztosító, kormányrendelet is.³⁶⁰ A dokumentumok, a hatályos

³⁵⁹ Az Európai Unió Tagállamai Külső Határain Való Operatív Együttműködés Igazgatásáért Felelős Ügynökség

³⁶⁰ 2007. évi CXII. törvény a Belga Királyság, a Németországi Szövetségi Köztársaság, a Spanyol Királyság, a Francia Köztársaság, a Luxemburgi Nagyhercegség, a Holland Királyság és az Osztrák Köztársaság között a

jogszabályok között megjelentek, de tényleges alkalmazhatóságukhoz a külügyminiszter egyedi határozata szükséges. Az alább leírtakat tehát, majd csak egy későbbi időponttól lehet alkalmazni. Amennyiben a Prümi Egyezmény rendelkezései uniós joggá válnak, akkor valamennyi tagország tekintetében, amennyiben viszont az Egyezmény csupán nemzetközi szerződés marad, akkor vizsgálni kell, hogy az adott ország csatlakozott-e az egyezményhez, vagy sem.

2.4.1. Intézkedések közvetlen veszély esetén

Mióta határőr tanulmányaimat megkezdtem, foglalkoztatott az a kérdés, hogy a határ mentén járőröző határőr,³⁶¹ amennyiben azt észleli, hogy a másik állam területén, olyan jogtalan támadás zajlik, amely veszélyezteti egy ember életét, testi épségét, fegyveresen átmehet-e, közbeavatkozhat-e, intézkedhet-e egy másik, szuverén állam területén. 1987-ben az „igen” válasz osztrák viszonylatban elképzelhetetlen lett volna. Később az ember érezte, hogy jogállami keretek között az emberi élet védelme az ilyen esetekben olyan kiegészítő jogi magyarázkodással, mint a jogos védelem, talán megengedi a közbeavatkozást. Az „igent” azonban jogilag is egyértelműen, nemzetközi szerződésben rögzítve a Prümi Egyezmény mondja ki. *„Sürgős esetekben az egyik Szerződő Fél rendőrtisztviselői a másik, velük határos Szerződő Fél előzetes beleegyezése nélkül is átléphetik a határt, hogy ezen, másik Szerződő Félnek a határhoz közel eső felségterületén, e Fél nemzeti jogával összhangban bármely olyan ideiglenes intézkedést megtegyenek, amelyek személyek testi épségét fenyegető közvetlen veszély elhárításához szükségesek. A határt átlépő rendőrtisztviselőknél késelem nélkül értesíteni kell a fogadó államot. A fogadó államnak meg kell erősítenie az értesítés kézhezvételét, és késelem nélkül meg kell tennie minden szükséges intézkedést, hogy elhárítsa a veszélyt, és átvegye a művelet irányítását. A határt átlépő rendőrtisztviselők csak addig tevékenykedhetnek a fogadó államban, amíg ez utóbbi meg nem tette a szükséges védintézkedéseket. A határt átlépő rendőrtisztviselőket a fogadó állam utasításai kötik.”*³⁶²

2.4.2. Az okmánytanácsadók alkalmazása egy másik állam területén

A schengeni államok területére való tiltott beutazás megakadályozása szempontjából nagy jelentősége van a hamis vagy meghamisított okmányok felismerésének. Az illegális beutazás a schengeni térségbe, sok esetben azzal kezdődik, hogy a külképviseleten a harmadik országbeli külföldi már hamis okmányokkal igényel vízumot. Ez okból lényegbevágó, hogy a külképviseleten dolgozók felismerjék az ilyen hamis, hamisított, vagy más nevére szóló okmányt. A repülőtereken szintén fontos, hogy a hamis, érvénytelen, más nevére szóló okmánnyal ne szálljanak repülőgépre, és ne utazzanak be a schengeni térségbe. A gyakorlat azt mutatja, hogy amennyiben a gép már leszállt a schengeni repülőtéren, a nem kívánt külfölditől már nem, vagy csak nagyon költségesen

határon átnyúló együttműködés fokozásáról, különösen a terrorizmus, a határon átnyúló bűnözés és az illegális migráció leküzdése érdekében létrejött Szerződés (Prümi Szerződés) kihirdetéséről, valamint ehhez kapcsolódóan egyes törvények módosításáról

288/2007. (X. 31.) Korm. rendelet a Prümi Szerződésben meghatározott Nyilatkozatok megtételéről, valamint a Prümi Szerződés Adminisztratív és Technikai Végrehajtási Megállapodásának kihirdetéséről

³⁶¹ A határőr fogalmat értelmezzük most szinonimaként a rendőrrel a rendőrség határőrség összevonása miatt. Ez indokolt azért is, mert mindkét fogalom alatt a fent vázolt helyzetben egy másik állam fegyveresét értjük.

³⁶² Prümi Szerződés 25. cikk (1) és (3) bek.

lehet megszabadulni. Esetenként ezek a külföldiek - az utazás során a repülőgépen vagy a leszállás után, még a határellenőrzés előtt – megsemmisítik, eltüntetik okmányaikat, így nem lehet megállapítani honnan, melyik géppel érkeztek. Visszaküldésük ezért szinte lehetetlen. Más esetekben leszállás után azonnal menekültstátuszért folyamodnak, és az elhúzó menekültügyi eljárást kihasználva bejutnak az országba, és sok esetben eltűnnek a hatóságok látóköréből. Az ilyen és hasonló cselekmények megakadályozására, a tagországok okmánytanácsadókat küldenek a migrációt kibocsátó, illetve tranzit országokban lévő külképviseleteikre, illetve az országba utasokat szállító légitársaságokhoz oktatás és tanácsadás céljából.

A schengeni tagállamok külképviseletei által kiadott vízum más tagállam területére történő beutazást is lehetővé teszi. Egy tagállam konzulátusa, olyan államban, ahol a másik schengeni tagállamnak nincs külképviselete, megállapodás alapján, a másik állam nevében is adhat ki vízumot. Esetenként több schengeni tagállam egy közös vízumkiadó irodát üzemeltet. A speciálisan képzett és tapasztalt okmánytanácsadók feladata a schengeni térség országainak határellenőrzést végző szerveinél végzett képzés, illetve tanácsadás is. A kiküldött okmánytanácsadó legtöbbször rendőr, vagy határőr.

Az okmánytanácsadók, elnevezésükből is adódóan, sem a külképviseleten, sem a légitársaságoknál, sem a fogadó repülőterek határellenőrzést végző szerveinél hatósági jogkört nem gyakorolnak. Véleményük tehát nem kötelező, tanácsaik megfogadása azonban erősen célszerű.

2.4.3. Segítségnyújtás hazatelepítési intézkedésekhez

A schengeni tagállamokból kiutasított személyek kitoloncolását, hazatelepítését esetenként repülőgépekkel végzik. Ezek a repülőgépek esetenként műszaki okokból leszállhatnak más tagállam területén is. Az üzemanyaggal történő feltöltés idejére biztonsági okokból a szállított személyek egy másik állam területére lépnek. Az őket kísérő őrszemélyzet tagjaival kapcsolatban ugyanez a helyzet. A tranzitterületet ugyan nem hagyják el, jogilag nem lépnek be az országba, de a tranzitterületen a rend fenntartásáról a területi állam hatósága gondoskodik. A kísérést végző személyeknek egy másik tagállam területén kell intézkedniük az általuk őrzött személyekkel szemben. A területi állam hatósága, uniós irányelv alapján az ilyen akciókhoz segítséget nyújt.

2.4.4. Közös műveletek

A szerződő felek kijelölt, kompetens hatóságai a rendőri együttműködés fokozása érdekében, a közrendet és a közbiztonságot fenyegető veszélyek elhárítása és a bűncselekmények megelőzése céljából olyan közös járőrözést, valamint egyéb közös műveleteket végezhetnek, amelyekben az egyik szerződő fél kijelölt rendőrtisztviselői vagy más hivatalos személyei (a továbbiakban: rendőrtisztviselők) a másik szerződő fél felségterületén végrehajtott műveletekben is részt vehetnek.

Az a szerződő fél, amelynek területén a művelet zajlik, nemzeti jogával összhangban, a kihelyező fél államának egyetértésével felhatalmazhatja a másik szerződő fél azon rendőrtisztviselőit, akik a területén részt vesznek a közös műveletekben, hogy szuverén jogaikat, illetve, hogy - amennyiben a fogadó állam joga erre lehetőséget ad - a kihelyező állam joga szerint őket megillető szuverén jogaikat gyakorolják. Ezek a szuverén jogok csak a fogadó állam felügyelete alatt, és főszabályként a rendőrtisztviselőinek a

jelenléte mellett gyakorolhatóak. A kihelyező szerződő fél rendőrtisztviselői a fogadó állam nemzeti joghatósága alá tartoznak. A fogadó állam felelősséget visel ezen rendőrtisztviselők cselekményeiért.

A fogadó állam kompetens hatóságának utasításai minden szerződő fél közös műveletekben résztvevő tisztviselőit kötik.

3. Általánosítható szabályok, jogviszonyok a külföldön végrehajtott rendőri intézkedés esetén

A fentiekben már látható volt, hogy a más állam területén feladatot ellátó rendőr tevékenységének szabályozása vonatkozásában alapvetően két modellt különböztetünk meg. A szomszéd állam területén végrehajtott határforgalom ellenőrzés esetében, arra a fikcióra épül a szabályozás, hogy a területi államban lévő határátkelőhely a szomszéd állam területe. Az intézkedések, felelőségi szabályok ehhez az alaphelyzethez képest lettek korlátozva, változtatva.

A többi nemzetközi szerződés vonatkozásában az a motívum dominál szabályozás esetében, hogy a más ország rendőre, a területi államban folytatott rendőri tevékenysége ideje alatt, a területi állam rendőrségének, intézkedéseiben korlátozott tagja. Az alábbiakban e nemzetközi szerződések általánosítható szabályait foglalom össze.

Más állam területén végrehajtandó rendőri tevékenységek esetében szabályozni szükséges, hogy a területi államban tevékenykedő más állam rendőre

- milyen feltételekkel léphet be és tartózkodhat a másik állam területén? A jelenlegi egyezmények egységesen fényképpel ellátott, érvényes szolgálati igazolványt írnak elő. Fedet nyomozó alkalmazása esetén, pedig a küldő állam hatósága által kiállított fedőokirattal léphet be és tartózkodhat a területi államban, amelynek mintáját a területi állam hatóságának megküldenek;
- melyik állam jogát alkalmazza az intézkedései során;
- mely intézkedéseket, illetve kényszerítő eszközöket alkalmazhat és melyeket nem;
- intézkedhet-e önállóan, vagy csak a területi állam rendőrének felügyelete mellett ;
- mely állam rendőrsége felel az intézkedésért;
- milyen büntetőjogi védelemben részesül a rendőr a másik államban;
- milyen állam joga szerint felel az általa, tevékenysége során elkövetett bűncselekményekért;
- ki téríti meg a más állam rendőre által a rendőri intézkedéssel okozott károkat?

3.1. Más állam, területi államban intézkedő rendőre és az intézkedés alá vont személy közti jogviszony

A magyar rendőrségi törvény szerint : „A jogszabályi előírások végrehajtását szolgáló rendőri intézkedésnek - ha törvény vagy nemzetközi megállapodás másként nem rendelkezik – mindenki köteles magát alávetni, és a rendőr utasításának engedelmeskedni.”³⁶³ A „...külföldi szerv tagja a Magyar Köztársaság területén külön törvényben, illetve nemzetközi szerződésben meghatározott rendőrségi jogosítványokat

³⁶³ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 19.§ (1)

gyakorolhat.”³⁶⁴ A két rendelkezésből következően a Magyar Köztársaság területén mindenki köteles magát alávetni a külföldi rendőr jogszerű intézkedésének is. Ezt azonban nem lenne célszerűtlen *expressis verbis* törvényben rögzíteni, a félreértések elkerülése érdekében.

A területi államban más állam rendőre által végrehajtott intézkedés során a területi állam jogszabályai az irányadók.

A más állam rendőre, a területi államban bűncselekmény elkövetése során tetten ért, vagy szökést megkísérlő elkövetőt elfoghatja, visszatarthatja, de haladéktalanul köteles őt a megkeresett szerződő fél területileg illetékes együttműködésre jogosult szervének átadni. Ez a rendelkezés plusz jogot nem ad a rendőrnek bármely más személyhez képest.

Magyarországon, a bűncselekmény elkövetésén tetten ért személyt, ugyanis bárki elfoghatja és átadhatja a kitérítő hatóságnak.³⁶⁵ A külföldi rendőr az intézkedés során, az arányosság követelményének megfelelően az alábbi kényszerítő eszközöket alkalmazhatja:

- testi kényszer,
- bilincs,
- vegyi vagy elektromos sokkoló eszköz,
- rendőrbot,
- illetve szolgálati kutya.

A szolgálati fegyverét magánál tarthatja, azonban csak jogos védelemben, illetve végszükségben használhatja.

3.2. Területi állam rendőrsége és az intézkedés alá vont személy közti jogviszony

A területi államban más állam rendőre által végrehajtott intézkedés, kényszerítő eszköz alkalmazása esetén az intézkedés alá vont személyt megilleti a jogorvoslathoz való jog. A jogtalan intézkedés elszenvedése miatt esetenként kártérítés igényelhető. A más állam rendőre által intézkedés alá vont személy, a területi állam rendőrségével szemben élhet jogorvoslati, kártérítési jogával, a területi állam jogszabályai szerint. Ezekben az esetekben a területi állam rendőrsége helytáll a más állam rendőre által végrehajtott intézkedésért. A jogbiztonság egyik biztosítója, hogy függetlenül az intézkedést végrehajtó rendőr állampolgárságától a területi állam rendőrségével szemben lehet jogorvoslattal élni.

3.3. Intézkedő rendőr és a saját államának (küldő állam) rendőrsége közötti jogviszony

Alapvetően a szolgálati jogviszonyról van szó, amely magában foglalja többek között

- a szolgálat ellátással;
- fegyverzettel, szolgálati felszereléssel;
- bérezéssel, pótlékolással;
- fegyelmi és kártérítési felelősséggel;

³⁶⁴ Rtv. 2.§ (4)

³⁶⁵ Lásd Be. 127.§ (3)

- a szolgálat ellátás során a rendőr által elszenvedett sérülések esetén, a kártalanításával kapcsolatos szabályokat.

Általánosan kimondható, hogy a szolgálati jogviszony a területi államban végrehajtott feladatellátás során továbbra is fennáll. A területi államban feladatot ellátó rendőr saját egyenruháját, fegyverzetét felszerelését hordja. Más állam rendőre a területi államban végrehajtott hibás intézkedése miatt, saját államának fegyelmi és kártérítési jogszabályai alapján tartozik felelőséggel.

3.4. A területi állam rendőrsége és a más állam rendőre a közötti jogviszony

Nincs köztük szolgálati jogviszony. Viszont a kapcsolat kétségtelenül fennáll. Ez jelenthet

- közvetlen irányítási, felügyeleti jogot³⁶⁶
- a tevékenység abbahagyására, az intézkedés átadására irányuló utasítási jogot (határon átnyúló üldözés, megfigyelés esetén);
- a területi állam eljárásában való közreműködési kötelezettséget;

A területi állam rendőri szervének tevékenységet irányító vezetője köteles az államának területén eljáró külföldi tisztviselőt a kényszerítő eszközök alkalmazásának feltételeiről kioktatni. A területi állam a szolgálatellátás során egyes kényszerítő eszközök, illetve egyes – más államban - szolgálati fegyverként alkalmazott fegyvertípusok alkalmazását megtilthatja.

3.5. Más állam rendőre és a területi állam bűnüldöző és igazságügyi szervei közötti jogviszony

Más állam rendőre által a területi államban, szolgálata ellátása során elkövetett bűncselekmények esetében a területi állam jogszabályai szerint, vonható felelőségre. 2001 augusztusában két bázeli (Svájc) kantoni rendőr egy autó-tolvaj üldözése során a nemzetközi szerződésnek megfelelően áthajtott Franciaország területére. Az üldözés során 18 lövést adtak le, melynek során az autó tolvajt halálos lövés érte a fején.³⁶⁷ A rendőrök jogos védelmi helyzetre (Notwehrsituation) hivatkoztak. Azonban ebben az esetben, a rendőrök túlterjeszkedtek a jogos védelem határain (amely esetében még jogszerűen alkalmazhattak volna lőfegyvert) ezért egy francia bíróság előtt kellett felelniük tettükért. A vizsgálat során rövid időre vizsgálati fogságba is kerültek Franciaországban.

Más állam rendőre, az ellene elkövetett bűncselekmények esetében ugyanolyan büntetőjogi védelmet kap, mint a területi állam rendőre.³⁶⁸

³⁶⁶ A külföldi hatóság tagja Magyarországon a magyar bűnüldöző szerv vezetőjének utasításai szerint köteles eljárni. (2002. évi LIV. törvény a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről 13.§ (2) bekezdés)

³⁶⁷ http://www.augenauf.ch/bs/doku/polpress/ad_p02.htm

³⁶⁸ külföldi hivatalos személy:

a) a külföldi államban jogalkotási, igazságszolgáltatási, közigazgatási vagy bűnüldözési feladatot ellátó személy, (Btk. 137.§ 3.)

3.6. A területi állam és a rendőrt küldő állam közötti jogviszony

A szerződések keretein belül megegyezhetnek a feladat végrehajtás részleteiben. Esetenként a feladat végrehajtásra külön kötelező tartalmú megállapodást kell kötniük. A más állam rendőre által, a feladatellátás során, a területi államnak okozott károk megtérítéséről a felek lemondanak, kivéve, ha a kárt szándékosan vagy súlyos gondatlansággal okozták. Ha például egy autós üldözés során, más állam rendőre a területi állam szolgálati járművét balesetből kifolyólag összetöri, a rendőrt küldő állam, nem felel a károkért.

A küldő állam rendőrének hibás intézkedése miatt, a területi állam rendőrsége által az intézkedés alá vont személynek vagy más jogosultnak nyújtott kártérítést a területi államnak a küldő állam megtéríti. Ebben az esetben a kártérítésre vonatkozóan azon állam joga az irányadó, ahol a károkozás történt.

4. A rendőr szolgálat teljesítésének esetei nemzetközi szerződésen kívül, a rendőri szervek megállapodása alapján

Az alább leírtakra nem találtam nemzetközi szerződést, viszont gyakorlati példát igen. Egy-egy idegenforgalmilag frekventált üdülőhelyre sok külföldi látogatót. Ilyenkor általában kicsit másként, szabadabban szoktak viselkedni, mint otthon. A külföldi egy idegen államban, a nyaralása során kiszolgáltatottabb, mint a saját hazájában, mivel nem érti a helyi nyelvet, nem ismeri a környezetet, és nincs tisztában az írott és íratlan szabályokkal, szokásokkal.

Az turisztikailag frekventált államok rendőrségei felismerték azt a lehetőséget, hogy az üdülőhelyre ne csak a turisták, hanem a turisták állampolgársága szerinti állam néhány rendőre is jöjjön el és vegyen részt az idegenforgalmi szezon alatt a helyi rendfenntartásban. A nyaralóknak ez pluszszolgáltatás. Hiszen, ha bűncselekmény áldozataivá válnak, saját államuk rendőreihez bizalommal fordulhatnak, a saját anyanyelvükön, akik az idegen országban is tisztában vannak a teendőikkel. Az is megfigyelhető, hogy a külföldi turista, a saját állama rendőrének észlelésekor sokkal szelídebbé, tisztelettudóbbá válik, gondolva arra, hogy nem érdemes tovább duhajkodni, mert adott esetben, otthon, nem kerülheti el a felelőségre-vonást.

Az ilyen esetekben a rendőrnak a területi államban hatósági jogköre nincs. Segítségnyújtási céllal van ott.

5. Zárszó

A rendőrnak más állam területén végrehajtott intézkedése során fokozott körültekintéssel kell eljárnia. Más a nyelv, az alkalmazandó jog, a kapcsolattartás lehetőségei, mások a kényszerítő intézkedések részletszabályai, eltérő lehet a löfegyverhasználat tekintetében, a közös nevezőnek tekintett jogos védelmi helyzet megítélése. (A jogos védelem fogalma Magyarországon ebben az évben változott radikálisan).

És ha az ember mindent a szabályoknak megfelelően, jól csinál, akkor sem szabad elfelejteni, hogy Európában élünk és az itt élők közül a történelmi konfliktusok emlékezete, a nacionalizmus nem veszett ki, ami az intézkedés alá vont személyből, vagy a környezetből váratlan magatartásokat hozhat ki, a másik állam rendőrével szemben. Ugyanakkor az Európai Unió jelenlegi berendezkedése miatt nincs más út, ha bűnözés ellen Európa rendőrei eredményesen akarják felvenni a harcot.